

In 20 jaar herstel jeneverbesstruweel op Kralo

■ Tientallen zaailingen na jaren achterstallig onderhoud

Henk Mulder uit Havelte coördineert sinds 2010 Jeneverbesbrigade Kralo. Provinciaal werd in 2004 het Jeneverbesgilde door drie Jannen opgericht: Jan Tuttel, Jan van Ginkel en Jan Grotenhuis. Onderzoek wees uit dat de jeneverbesstruik, oer-Drents, zich niet meer verjongde.

Alle jeneverbesstruwelen in Drenthe werden geïnventariseerd en herstelplannen opgesteld in samenwerking met diverse natuurorganisaties, waaronder Landschapsbeheer Drenthe. In 2019 kreeg het gilde een nieuwe voorzitter, weer een Jan, namelijk Jan Mager uit Hoogeveen. Verspreid over de provincie ontstonden jeneverbesbrigades. Met toestemming van eigenaresse mevrouw M. Moret toog de brigade op Kralo aan het werk in het jeneverbesstruweel aan beide zijden van het Commissaris Cramerpad. Noeste arbeid waarnaar mevrouw Moret af en toe op de donderdag persoonlijk kwam kijken. Ze toonde zich meestal tevreden over de aantoonbare resultaten.

Jeneverbesbrigade Kralo: Wim van Olst, Albertus Hermelink, Henk Mulder, Aart van den Berg, Jan Mager en Hennie Oosterveen. Hero Moorlag

Als het jeneverbesstruweel zich ergens verjongt, dan is het wel op Kralo. Maar daaraan is dan ook twintig jaar keihard gewerkt. Jeneverbesstruiken, in het Drents waggelbossies genoemd, moeten vrij staan. De wind moet erdoor kunnen waaien. Lucht en licht. In 2010 werd daarom eerst begonnen met het verwijderen van opslag van vogelkers, braam en berk. Henk Mulder: „De bodem wordt warmer, waardoor de struik beter voedingsstoffen kan opnemen en bessen een kans krijgen te kiemen.” De openheid tussen de struiken zorgde ervoor dat ziekten en schimmels niet meer konden toe-

slaan. Met grote snoeischaars en handzagen konden geen grote bomen worden verwijderd. Via mevrouw Moret werd een motorkettingzaag aangeschaft. Twee leden van de brigade volgden een cursus voor de bediening van de motorzaag. Het hout werd in de naastliggende boerderij van mevrouw Moret opgeslagen en verkocht. Een deel van de opbrengst is steeds voor de brigade. De volgende fase bestond uit plaggen met behoud van een verborgen pad dat eertijds door de heide liep. Vanwege de stikstof- en ammoniakdepositie raadden deskundigen aan de afplaggingen eerst te bekalken alvo-

rens rijpe bessen te poten. Het succes bleek na enkele jaren ongekend. Op de duur stonden in het herstelde terrein meer dan vijftig zaailingen. Er waren zelfs zaailingen die na twee of drie jaar zelf al bessen droegen. Elke zaailing is door Henk Mulder nauwkeurig in kaart gebracht.

Tweehuizige struik

De jeneverbesstruik is een conifeer, evenals den, spar, larix, cipres, taxus en thuja. Jeneverbes en taxus zijn tweehuizig, dat wil zeggen dat er mannelijke en vrouwelijke struiken zijn. In het voorjaar produceren mannelijke

jeneverbesstruiken wolken stuifmeel. Hooikoortspatiënten kunnen dan beter niet in het jeneverbesstruweel van bijvoorbeeld het Mantingerzand gaan wandelen. Het stuifmeel bevrucht de nietige bloemen van de vrouwelijke struiken. Aan deze struiken ontstaan de bessen die drie jaar nodig hebben om te rijpen. Denappels hebben eveneens drie jaar nodig om uiteindelijk zaden uit te kunnen zaaien. De rijpe zwarte jeneverbessen zijn bijzonder kruidig en worden daarom tot op de dag van vandaag in de keuken toegepast. Op jaarlijkse vergaderingen van het Jeneverbesgilde was Hooghout steevast aanwezig. De jeneverstoker deelde dan in mini-glazen tien soorten jenever uit. Ook mevrouw Moret was soms aanwezig en nipte aan een borreltje. Hooghout zou heel graag vergunning krijgen in de Drentse struwelen jeneverbessen te verzamelen. De jeneverbes geeft aan jenever een bijzonder smaak. Enkele jaren geleden vond de vergadering plaats in de stokerij van Hooghout in Groningen. Tijdens de rondleiding begreep ik eindelijk waar de naam drankorgel vandaan komt. Historisch figuur Waggel Jan verzamelde vroeger jeneverbessen voor apothekers en stokerijen. Op Kralo kun je jeneverbessen in alle stadia van ontwikkeling bekijken. Op de foto staan de struiken achter de groep vrijwilligers die pauzeren op een afplagging. Rechts zie je een deel van het Commissaris Cramerpad. Schitterend project dat door het succes veel voldoening heeft gegeven bij de brigade en de eigenaresse van het natuurterrein. ■

Hero Moorlag

Oranje zandoogje. Hero Moorlag

Oranje zandoogje

PESSE Kwantitatief en kwalitatief is het treurig gesteld met vlinders. Op de vlinderstruik zie je hooguit enkele atalata's en dagpauwogen. De kolibrievlinder is ook gezien in Hoogeveen, een dagactieve nachtvlinder. Meer vlinders vind je in natuurgebieden, bijvoorbeeld de Boerenveensche Plassen te oosten van Pesse. Hier vliegen vooral veel oranje zandoogjes. Let op de twee witte stippen in een zwart vlakje op de vleugels. Is er één witte stip, dan betreft het een bruin zandoogje. Is de vlinder erg klein, dan is er sprake van een hooibeestje. Het boomblauwtje is hier ook vrij talrijk. De onderkant van de vleugels is grijswit met zwarte stipjes. Echter het oranje zandoogje overheerst.

Toon respect en ga niet klimmen op een hunebed!

In de zomer van 2018 zijn wij samen met het Hunebedcentrum in Borger een bewustwordingscampagne gestart rond de hunebedden. In Drenthe liggen 52 van de 54 Nederlandse hunebedden. Het zijn Nederlands oudste (graf)monumenten. In onze ogen verdienen deze monumenten het om respectvol mee om te gaan en is het onze taak om mensen daarvan bewust te maken. Dat was ook het doel van onze campagne. De directe aanleiding vormde het gegeven dat D27, het grootste hunebed van Nederland, dat gelegen is naast het Hunebedcentrum, steeds meer als klimtoestel werd gebruikt. Dat klauteren en klimmen getuigt van weinig respect maar is bovendien gevaarlijk. Voordat de

campagne van start ging vonden er regelmatig valincidenten plaats. De campagne, die werd 'afgetrapt' met een persbijeenkomst, trok destijds enorm veel aandacht. Grote landelijke kranten als de Volkskrant, Trouw, NRC en de Telegraaf wijdden er, sommige zelfs paginagroot, aandacht aan. Niet alleen de schrijvende pers bracht het nieuws, de campagne haalde zelfs het NOS journaal en de nieuwsprogramma's van diverse commerciële zenders.

Beleefbaarheid en mystiek

Sinds de start van de bewustwordingscampagne worden bezoekers bij D27 er, middels een sandwichbord met de tekst en een bijbehorende pictogram 'hunebed niet beklimmen', op gewezen dat klimmen niet de bedoeling is. Dus niet zoals bijvoorbeeld bij Stonehenge een touw eromheen om bezoekers op afstand te houden. Ons uitgangspunt blijft dat een hunebed altijd beleefbaar moet blijven en de mystieke en bijzondere sfeer behouden moet blijven. Maar wel met het nodige respect. In het kader van de bewustwordingscampagne is de media-aandacht zeer waardevol

Hunebed D27. Paulien Zomer

gebleken. Het effect van de waarschuwingsborden heeft daardoor een extra component gekregen. Er is enorm veel over geschreven en gediscussieerd. Niet iedereen was het eens met het 'verbod' maar inmiddels kan geconcludeerd worden dat, met name kinderen, begrijpen dat een hunebed een bijzonder monument is waarop je niet hoort te klimmen. Toch is het zinvol om de bewustwordingscampagne die we destijds zijn gestart voort te zetten. Zeker nu door de wereldwijde pandemie veel Nederlanders in eigen land vakantie vieren is er extra veel aanloop bij de hune-

bedden. Om te voorkomen dat er weer volop geklauterd en geklimmen wordt, zijn afgelopen week nieuwe, duurzame sandwichborden, bij D27 geplaatst. Bovendien zijn we in samenwerking met het Hunebedcentrum bezig met het ontwikkelen van een (gezins)fietsroute langs de hunebedden waarbij op een aantrekkelijke manier informatie over hunebedden wordt gegeven en we uitleggen waarom klimmen op een hunebed niet gepast is. ■

Paulien Zomer,

Stichting Het Drentse Landschap

Niet klimmen! Paulien Zomer